

RESULTS OF MONITORING OF POLLUTION OF WATER BODIES

G.F. Sherkozieva¹

Z.Z. Egamberdieva²

M.N. Bakhridinova³

Tashkent Medical Academy

KEYWORDS

water bodies, pollution,
nitrogen ammonia, hygienic
requirements, biochemical
oxygen demand, organoleptic
indicators

ABSTRACT

The article deals with the issues of sanitary control of water quality of reservoirs in dynamics and scientific justification of measures to protect water bodies from pollution.

2181-2675/© 2023 in XALQARO TADQIQOT LLC.

DOI: 10.5281/zenodo.7652603

This is an open access article under the Attribution 4.0 International(CC BY 4.0) license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.ru>)

¹ Tashkent Medical Academy, Uzbekistan

² Tashkent Medical Academy, Uzbekistan

³ Tashkent Medical Academy, Uzbekistan

СУВ ҲАВЗАЛАРИНИНГ ИФЛОСЛАНИШНИ МОНИТОРИНГ НАТИЖАЛАРИ

KALIT SO‘ZLAR:

Сув ҳавзалари,
ифлосланиш, азот аммиак,
гигиеник талаблар,
кислородга бўлган
биокимёвий эҳтиёж,
оргонолептик
кўрсаткичлар

ANNOTATSIYA

Мақолада аҳоли яшаш жойлардаги очиқ сув ҳавзаларининг ифлосланиш даражасини йиллар динамикасидаги олинган натижалари ва ифлосланишни камайтиришга қаратилган профилактик чора тадбирларни илмий асослаш ҳисобланади.

Мавзунинг долзарблиги: Республикамизда табиий ресурслардан оқилона фойдаланиш ва аҳоли саломатлигини муҳофаза қилишга қаратилган ҳамда тегишли халқаро меъёрларга мос худудий база яратилган. Мамлакатимиз БМТнинг атроф-муҳитни муҳофаза қилиш ва беқарор тараққиёт соҳасида энг муҳим конвекциялари ҳамда бошқа халқаро ҳужжатларни ратификация қилиб, зиммасига олган барча мажбуриятларни бажариб келмоқда. Очиқ сув ҳавзаларининг энг кўп интенсив ифлослантитувчилари металлургия, кимё, целлюлоза, қоғоз, нефтни қайта ишлаш корхоналари ҳисобланади. Охириги йиллардаги кузатиш натижалари шуни кўрсатадики, МДХ давлатларида 80% очиқ сув ҳавзалари нефт маҳсулотлари, 60% феноллар ва 40% ҳолатда металллар билан ифлосланмоқда [4].

Ўзбекистон Республикасида очиқ сув ҳавзаларига ташланаётган чиқинди сувлар миқдори 150 млн/м³ дан ошиб кетмоқда, бунда бир қанча саноат корхоналарининг аҳамияти каттадир, ушбу саноат корхоналари Сирдарё, Зарафшон ва Чирчиқ дарёларининг сувларини оғир металллар, нитратлар, фтор бирикмалари билан ифлослантормоқдалар. Айрим муаллифларнинг берган маълумотларига кўра Орол бўйида экологик мувозонатининг бузилиши, ирмоқлардаги катта майдонларнинг чўлга айланиши жараёнининг давом этиши, Амударё ва Сирдарёдан келадиган сувнинг ифлосланиши ортиб бориши натижасида аҳоли ичишга ярайдиган чучук ва тоза сув манбаларидан айрилди. Тошкентдаги водопровод сувнинг ҳар бир литрида 0,3 грамм туз бўлса, Амударё этагида 3 грамм туз бор.

Дунёнинг турли минтақаларида чучук сув масаласида тақчиллик сезилаётгани бугун ҳеч биримизга сир эмас. Аҳоли жон бошига нисбатан ичимлик суви охириги 150 йил мобайнида 4 мартага камайиб кетгани, айти пайтда ҳар олти кишидан бири чучук сувга муҳтожликда яшаётгани ҳам бизни оби ҳаётга оқилона муносабатда бўлишга ундайди. Маълумки, ичимлик суви танқислиги катта иқтисодий қийинчиликлар билан бирга аҳоли саломатлигига ҳам салбий таъсир кўрсатиб, бир қатор ижтимоий муаммоларни келтириб чиқаради. Сувнинг ифлосланиши туфайли турли касалликлар-ошқозон-ичак, буйрак, жигар, қонда турли аллергия хасталиклар пайдо бўлади. Ҳар йили жаҳон океанларига 10 миллион

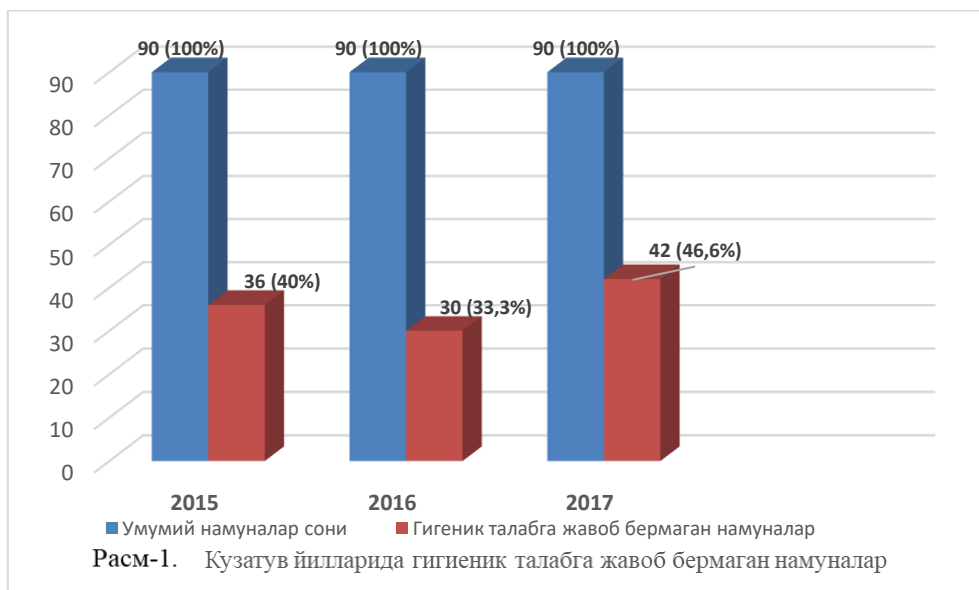
тонна нефть тушади. Ҳар бир тонна нефть сув сатҳини юпқа плёнка сингари қоплайди. Бугунги кунда жаҳонда 1,5 миллиард аҳоли тоза ичимлик сувига муҳтожликда кун кечирмоқда. Яна бир неча ўн йилликдан сўнг эса шаҳар аҳолисининг ҳар учтасидан биттаси тоза ичимлик сувига муҳтож бўлади. БМТ маълумотларига кўра, бугунги кунда 2 миллиард 700 миллион киши санитария талабларига жавоб бермайдиган муҳитда истиқомат қилмоқда [3]. Мустақил Ўзбекистон республикасида экологик вазиятни яхшилашга, шу жумладан, сув объектларини муҳофаза қилиш, табиий ресурслардан оқилона фойдаланиш, шунингдек, турли антропоген ифлосланишлардан олдини олишга алоҳида эътибор қаратилмоқда. Шу билан бирга, қонунчиликда юзага келган вазиятнинг салбий оқибатларини бартараф этиш бўйича кечиктириб бўлмайдиган чора-тадбирларни кўриш, шунингдек, мазкур соҳада ҳуқуқбузарликларнинг олдини олиш мақсадида. Ўзбекистон Республикасида кучли қонунчилик яратилган, хусусан Ўзбекистон Республикасининг Қонуни “Сув ва сувдан фойдаланиш тўғриси” да ушбу қонуннинг асосий вазифалари аҳоли ва иқтисодиёт тармоқлари эҳтиёжлари учун сувлардан оқилона фойдаланишни таъминлаш, сувларни булғаниш, ифлосланиш ва камайиб кетишдан сақлаш, сувларнинг зарарли таъсирининг олдини олиш ҳамда уларни бартараф этиш, сув объектларининг ҳолатини яхшилашдан, шунингдек сувга доир муносабатлар соҳасида корхоналар, муассасалар, ташкилотлар, фермер, деҳқон хўжаликлари ҳамда фуқароларнинг ҳуқуқлари ва қонуний манфаатларини ҳимоя қилишдан иборатдир. Шу билан бирга Ўзбекистон Республикаси Президентининг “Сув объектларини муҳофаза қилиш тизимини янада такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги Қарори, ҳамда СанҚ ваМ “Ўзбекистон Республикасида сув ҳавзалари сувини муҳофазалаш бўйича гигиеник ва эпидемияга қарши талаблар” қабул қилинган [1.2]. Ушбу меъёрий ҳужжатда очиқ сув ҳавзаларини сув таркиби ва хусусиятларига гигиеник талаблар, ҳамда уларни асосий ифлослантирувчи манбалар ҳисобланган чиқинди сувларни ташлаш шарт шaroитлари белгилаб қўйилган.

Текшириш материаллари ва усуллари: Очиқ сув ҳавзалари сувини кузатув йилларда санитар кимёвий мониторинги учун олинган намуналар ва уларнинг лаборатория текшириш натижалари.

Олинган натижалар: Очиқ сув ҳавзаларининг ифлосланиш ҳолати мониторингда қуйидагилар аниқланди: Қичқуруқ очиқ сув ҳавзасида азот аммиак-15 та (16,6%), КБКЭ -4та (4,4%) ,оргонолептик кўрсаткичлари бўйича эса- 2 та (2,2%) намуна, Калковус очиқ сув ҳавзасида эса азот аммиакка -10 та (11,1%), КБКЭ -7та (7,7%) , КББЭ-1 та (1,1%) намуна гигиеник талабларга жавоб бермаган. Ушбу кузатув йилида очиқ сув ҳавзалари сувининг сифат кўрсаткичлар энг кўп азот аммиак бўйича Қичқуруқ ва Калковус очиқ сув ҳавзаларида бошқа кўрсаткичларга нисбатан гигиеник талабларга жавоб бермаган.

2016 йил Қичқуруқ очиқ сув ҳавзасидан азот аммиак- 10 та (11,1%), Калковус

сув объектида эса азот аммиакка -4 та(4,4%), Қора қамиш очик сув ҳавзасидан эса азот аммиакка -14 та (15,5%), КБКЭ -7та (7,7%) , КББЭ-5 та (5,5%) намуналар гигиеник талабларга жавоб бермаган.

2017 йил Қичқуруқ очик сув ҳавзасидан азот аммиак- 11 та (12,2%), Калковус сув объектида эса азот аммиакка -15 та (16,6%), Қора қамиш очик сув ҳавзасидан эса азот аммиакка олинган барча намуналар гигиеник талабларга жавоб бермаган(1-расм). 2016-2017 йилларда ҳам азот аммиак бошқа кўрсаткичларга нисбатан санитария меъёрларга мос келмаган хусусан 2016 йилда 15,5% ,2017 йилда эса 16.6% ни ташкил этди.

Хулоса: Юқорида олинган натижалардан шуни хулоса қилиш мумкин, сувдан фойдаланиш жойларидаги сувнинг санитар кимёвий тахлил натижалари бўйича кўпгина намуналар гигиеник талабларга жавоб бермаган, айниқса азот аммиак кўрсаткичи бўйича, бу эса очик сув ҳавзаларни санитария муҳофазалашда илмий асосланган чора тадбирлани қўллаш ва очик сув ҳавзаларига боғлиқ аҳоли ўртасидаги касалликларнинг олдини олишда муҳим аҳамиятга эга.

Фойдаланилган адабиётлар:

1. Ўзбекистон Республикаси Қонуни "Сув ва сувдан фойдаланиш тўғрисида".Т.2011й
2. Сан Қ ва М №0318-15"Ўзбекистон Республикасида сув ҳавзалари сувини муҳофазалаш бўйича гигиеник ва эпидемияга қарши талаблар"
3. Шеркузиева Г.Ф.,Данев Б.Д. и др ./Гигиеническая оценка санитарного состояния реки «Сурхон». Международный научный журнал «Молодой ученый» спец выпуск.-Российская Федерация .-2016г.№1(86) –С.35-38

4. Шерқўзиёва Г. Ф Эколого- гигиеническая оценка состояния открытых трансграничных водоемов Узбекистана Международный научный журнал «Молодой ученый», 2016г., № 7 (294-297 стр.).